

การสำรวจสภาพแวดล้อมเพื่อการป้องกันโรคแพร่ระบาด ภายในพื้นที่โถงพักคอยของสถาบันสุขภาพจิตเด็ก และวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

The Environmental of the Usability for Disease Control in Waiting Hall of Northeastern Institute of Child and Adolescent Mental Health

นิพัทธา หรรณา^{1*}, ศรัทธาชาติ ศรีสัง² และช่อทิพย์ สิงห์มาตย์³

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.จามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150

²⁻³อาจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.จามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150

**Niphattha Hannapha^{1*} Sathachart Srisang² and
Chotip Singhamat³**

¹Assistant Professor, Faculty of Architecture, Urban design and Creative Art,
Mahasarakham University, Kamriang, Kantarawichai, Maha Sarakham, 44150

²⁻³ Lecturer, Faculty of Architecture, Urban design and Creative Art, Mahasarakham
University, Kamriang, Kantarawichai, Maha Sarakham, 44150

*Email: niphattha@msu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อควบคุมโรคแพร่ระบาด และแนวคิด
เด็กที่มีความต้องการพิเศษ 2) สำรวจสภาพแวดล้อมที่ปรับตามเกณฑ์มาตรการควบคุมการแพร่กระจายโรค และ 3) ศึกษา
พฤติกรรมการใช้พื้นที่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นวิจัยเชิงสำรวจสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมการใช้งานภายใน
พื้นที่โถงพักคอยของสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการปรับสภาพแวดล้อม และให้บริการ
แก่กลุ่มตัวอย่างการวิจัยที่เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ คำถามการวิจัยคือสภาพแวดล้อมที่ปรับตามเกณฑ์มีลักษณะ
เช่นไร และพฤติกรรมการใช้งานของกลุ่มตัวอย่างเป็นอย่างไรรวมทั้งวิธีการวิจัยเป็นการสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพด้วยการ
ถ่ายภาพ การวัดขนาดพื้นที่เพื่อสร้างผังพื้นที่สำหรับการสังเกตพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่โถงพักคอยของกลุ่มตัวอย่าง
จำนวน 98 คน ด้วยการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการสำรวจพบว่าสถาบันฯ ได้มีการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมเป็นไปตามเกณฑ์ของกระทรวงสาธารณสุข
ทุกประการ และมีการปรับที่นั่งเพื่อสร้างระยะห่าง แต่ยังคงมีที่นั่งแบบชิดกันและจัดวางใหม่ใน 4 รูปแบบ กลุ่มตัวอย่างได้
เลือกที่นั่งแบบหันเข้าทางเดิน และเลือกตำแหน่งที่นั่งชิดกันมากที่สุด เนื่องจากเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้นต้องได้รับการดูแลอย่าง
ใกล้ชิดจากผู้ปกครอง เพื่อลดการเกิดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ในพื้นที่สาธารณะ และนั่งในตำแหน่งที่สามารถติดต่อกับพื้นที่
ส่วนอื่น ๆ ได้อย่างสะดวก ส่งผลให้การสร้างสภาพแวดล้อมให้เกิดระยะห่าง ไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมของกลุ่มคนที่มี
ความต้องการพิเศษกลุ่มนี้เท่าที่ควร

คำสำคัญ: สภาพแวดล้อมทางกายภาพ, การป้องกันการแพร่ระบาด, โควิด-19, พฤติกรรมการใช้งาน

Abstract

There were 3 objectives in this study: 1) to study two concepts of environmental management for disease spreading control and children with special needs; 2) to explore the environment adjusted towards measures of disease transmission control and; 3) to examine spatial behaviors in children with special needs. A survey research was used to investigate the environments and usage behaviors in the waiting zone at the Northeastern Institute of Child and Adolescent Mental Health. The institute has adjusted its environments and provided services for children with special needs, the research sample group. The two research questions were: 1) how were the adjusted environments? and 2) how was the usage behavior in the sample group? Research methodology are surveyed by measuring and taking a photo of the physical environmental factors and behavior observation in the sample group.

The findings revealed that the institute had entirely adjusted its environments towards the criteria of the Ministry of Public Health. The seats were set in distances; still, there were closed seating. So, the 4 patterns of seating were rearranged. The sample group chose the seats facing the sidewalk with the closest seating set. Due to the condition of ADHD, children must closely be taken care by their parents. Then, the unpleasant behaviors in the public are descended. Thus, children can harmoniously be seated in other areas. In conclusion, the environment of distancing was inappropriate with the behaviors of children with special needs, as the sample group in this study.

Keywords: Environmental, Usability for Disease Control, COVID-19, Behavior

Received: June 8,2022; **Revised:** August 29,2022; **Accepted:** September 5,2022

1. บทนำ

1.1 ที่มา และความสำคัญของปัญหา

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในหลายประเทศทั่วโลก องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ (Public Health Emergency of International Concern) เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2563 และแนะนำทุกประเทศให้เร่งรัดการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรค สำหรับประเทศไทย ได้มีมาตรการในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคตั้งแต่วินิจฉัยพบการระบาดในประเทศจีน ตรวจพบผู้ป่วยรายแรกเป็นผู้เดินทางจากประเทศจีนในวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2653 โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) เป็นโรคติดต่ออันตรายตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 ทำให้เกิดมาตรการควบคุมโรค ด้วยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ในการประชุมเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2563 และตามคำแนะนำของผู้บริหาร และนักวิชาการด้านการแพทย์และสาธารณสุข ได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และได้มีข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 จำนวน 2 ฉบับ โดยฉบับที่ 1 มีผลบังคับในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักรตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2563 และ ฉบับที่ 2 มีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2563 เป็นต้นไปนั้นกระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำแนวทางปฏิบัติด้านสาธารณสุขเพื่อการจัดการภาวะระบาดของโรคติดเชื้อ โคโรนาไวรัส (COVID-19) เพื่อให้หน่วยงาน บุคคล และประชาชนทั่วไป ได้ใช้ประโยชน์เพื่อการคุ้มครอง ป้องกัน สุขภาพของประชาชน ตลอดจนการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานที่ต่าง ๆ (setting) เพื่อควบคุมป้องกันโรค มีให้ แพร่กระจายไปสู่คนหมู่มาก ทำให้เกิดข้อกำหนดในการจัดการทางสภาพแวดล้อม (พระราชกฤษฎีกา, 2563)

สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นฯ เป็นสถานที่หนึ่งที่ต้องมีการปรับสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่ให้บริการแก่บุคคลภายนอก ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของพระราชกำหนด และเนื่องด้วยลักษณะผู้ใช้งานภายในสถาบันสุขภาพจิตเด็ก

และวัยรุ่น ๆ มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว ซึ่งเป็นเด็ก และผู้ปกครองที่มีความต้องการพิเศษที่เข้ามาใช้บริการเพื่อการบำบัด และเพิ่มพัฒนาการด้านการเรียนรู้ ซึ่งมีจำนวนมาก เนื่องจากทางสถาบันเป็นศูนย์กลางการให้บริการภายในภูมิภาคอีสาน ทั้งนี้เกณฑ์ในการจัดการพื้นที่เพื่อการรองรับการแพร่ระบาดตามที่ประกาศกระทรวงสาธารณสุขกำหนด ไม่ได้มีการระบุประเภทของผู้ใช้งานที่มีความต้องการพิเศษ และมีลักษณะเฉพาะบุคคลชัดเจน ดังเช่นผู้ใช้งานภายในสถาบันสุขภาพจิตเด็ก และวัยรุ่น ดังเช่นมีบทความได้กล่าวถึงประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมไว้ว่า ผู้ให้บริการดูแลเด็กที่มีความพิการ หรือมีความต้องการพิเศษ ซึ่งมีความแตกต่างจากเด็กทั่วไป เด็กพิเศษมีบุคลิกและทักษะพิเศษเฉพาะตัว ความสามารถในการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อม ต้องให้ความสำคัญกับเด็กแต่ละคนเป็นหลัก ซึ่งการปรับเปลี่ยนที่เหมาะสมสามารถเป็นประโยชน์ต่อเด็กด้วย (Childcare, 2019) ความผิดปกติในเด็ก มีความซับซ้อน ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมจึงมีบทบาทสำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดการดูแลและพัฒนาเด็กได้ (Luke T. Curtis and Kalpana Patel, 2008) เมื่อเห็นความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมกับลักษณะพิเศษของเด็กข้างต้นแล้วนั้น ทำให้เกิดคำถามในการวิจัยที่ว่า สภาพแวดล้อมที่ถูกปรับให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการควบคุมการแพร่กระจายของโรค หรือที่เรียกว่าการใช้วิถีแบบปกติใหม่ (new normal) มีผลอย่างไรต่อพฤติกรรมของเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น ในการศึกษาวิจัยได้เลือกสถาบันสุขภาพจิตเด็ก และวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นกรณีศึกษาเพื่อศึกษาพฤติกรรมเข้าใช้พื้นที่ของเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น

1.2 แนวคิดและวิจัยที่เกี่ยวข้อง

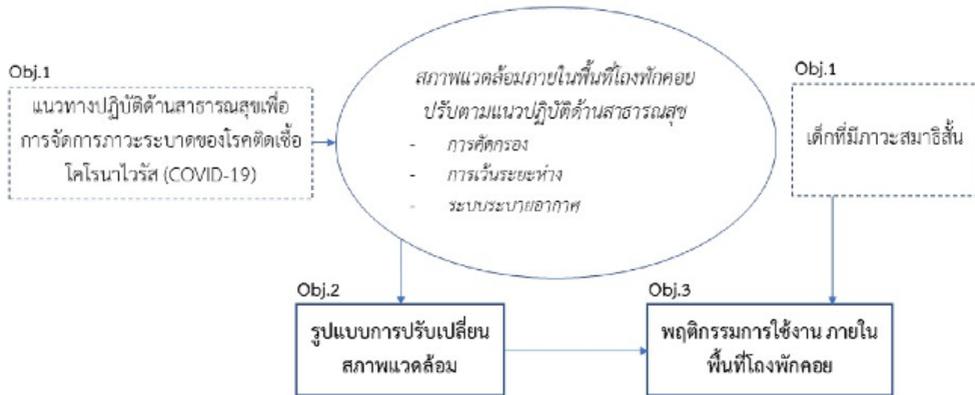
จากการทบทวนวรรณกรรมมี 2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวความคิดด้านการควบคุมโรคแพร่ระบาด เพื่อทราบเกณฑ์มาตรฐานการจัดการสภาพแวดล้อมภายในเพื่อป้องกันภาวะระบาดของโรคติดเชื้อ โควิด-19 (COVID-19) ที่เป็นไปตามประกาศของกระทรวงสาธารณสุข ที่กำหนดแนวทางปฏิบัติด้านสาธารณสุข ความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 จำนวน 2 ฉบับ โดยฉบับที่ 1 มีผลบังคับในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2563 และ ฉบับที่ 2 มีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2563 เป็นต้นไปนั้น กระทรวงสาธารณสุขได้จัดทำแนวทางปฏิบัติด้านสาธารณสุขเพื่อการจัดการภาวะระบาดของโรคติดเชื้อ โควิด-19 (COVID-19) เพื่อให้หน่วยงาน บุคคล และประชาชนทั่วไป ได้ใช้ประโยชน์เพื่อการคุ้มครอง ป้องกันสุขภาพของประชาชน ตลอดจนการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานที่ต่าง ๆ (setting) เพื่อควบคุมป้องกันโรค มิให้แพร่กระจายไปสู่คนหมู่มาก โดยให้สถานที่ราชการ อาคารสาธารณะและสถานประกอบการ ควรมีการดูแลเพื่อป้องกัน และลดการแพร่กระจายของเชื้อ การทบทวนวรรณกรรมในประเด็นนี้เพื่อเป็นเกณฑ์ในการสำรวจสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษาว่ามีการดำเนินการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมตามเกณฑ์ไว้อย่างไร แนวทางปฏิบัติที่กำหนดไว้ มีรายละเอียดดังนี้ 1) จัดให้มีจุดคัดกรองผู้รับบริการ ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อตรวจวัดอุณหภูมิผู้ที่เข้ามาในอาคาร 2) จัดให้มีมาตรการเว้นระยะห่างระหว่างบุคคลอย่างน้อย 1-2 เมตร 3) จัดให้มีระบบการระบายอากาศภายในอาคารที่เหมาะสม และ 4) จัดให้มีจุดบริการเจลแอลกอฮอล์สำหรับทำความสะอาดมือ (ประกาศกระทรวงสาธารณสุข, 2563)

แนวความคิดด้านเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การศึกษาวิจัยนี้ได้มุ่งเน้นศึกษาในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้นที่ได้รับการให้บริการจากทางสถาบันสุขภาพจิตเด็ก และวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อทบทวนวรรณกรรมแล้วพบว่า มีเด็ก 2 กลุ่มที่มีภาวะดังกล่าวและอยู่ในขอบข่ายการให้บริการจากทางสถาบัน คือ 1) เด็กสมาธิสั้น (children with attention deficit / hyperactivity disorders) หมายถึง เด็กที่มีความผิดปกติทางพฤติกรรมชนิดหนึ่ง ได้แก่ การขาดสมาธิ (inattention) พฤติกรรมซุกซนอยู่ไม่นิ่ง (hyperactivity) ขาดความยับยั้งชั่งใจหุนหันพลันแล่น ทำอะไรไม่คิดให้รอบคอบ และพฤติกรรมที่แสดงออกไม่เหมาะสมกับวัย และมีความรุนแรงส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวัน การเรียน การปรับตัวในสังคม 2) เด็กออทิสติก (children with autism) หมายถึง เด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าหรือถดถอยแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมในลักษณะแปลก ๆ เช่น หลีกเลี่ยงการมองหน้าผู้อื่น ไม่สบตา การแสดงปฏิกิริยาตอบโต้ต่อเสียงที่ได้ยิน การสัมผัส หรือความเจ็บป่วยในลักษณะที่มากเกินไป หรือน้อยเกินไปหรือไม่แสดงปฏิกิริยาตอบโต้ต่อสิ่งเร้า ไม่แสดงอาการสนใจต่อสิ่งแวดล้อม เมื่อได้รับความรู้สึกจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเข้ามาซึ่งถือเป็นสิ่งเร้า แล้วไม่สามารถทำการจัดระเบียบของสิ่งเร้านั้นได้ ทำให้ไม่สามารถตอบสนองออกมาเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม แต่ถ้าสามารถควบคุมสิ่งเร้าคือการรับความรู้สึกต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม จะเป็นการกระตุ้นกลไกการทำงานของสมองให้สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้ดีขึ้น (ทวีศักดิ์ สิริรัตนเรขา, 2560)

ทั้งนี้สถาบันสุขภาพจิตเด็ก และวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มีการให้บริการแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ อันได้แก่ เด็กออทิสติก เด็กสมาธิสั้น พัฒนาการช้า เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โรควิตกกังวล รวมถึงโรคที่เกิดจากสุรา และการใช้สารอื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้เป็นการกำหนดขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างกับเด็กที่มีความพิเศษ 2 ลักษณะคือ เด็กที่มีสมาธิสั้น และเด็กออทิสติก เนื่องด้วยเด็กสองกลุ่มนี้มีลักษณะพฤติกรรมที่มีผลต่อการจัดการสภาพแวดล้อม ยกตัวอย่างเช่น มีพฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง และมีปัญหาด้านการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม ชัดเจนกว่าเด็กที่มีความต้องการพิเศษในลักษณะอื่น ๆ

2. วัตถุประสงค์

1. ศึกษาแนวคิดด้านการจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อควบคุมโรคแพร่ระบาดและแนวคิดเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
2. สำรวจลักษณะสภาพแวดล้อมที่ถูกปรับให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการควบคุมการแพร่กระจายของโรค
3. ศึกษาพฤติกรรมการใช้งานของกลุ่มคนที่มีความต้องการพิเศษ ภายในสภาพแวดล้อมที่ถูกปรับตามเกณฑ์มาตรฐานการควบคุมการแพร่กระจายของโรค

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

3. วิธีการศึกษา

3.1 ระเบียบวิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยวิธีการตรวจสอบสภาพแวดล้อม และสังเกตพฤติกรรมกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 98 คน ด้วยเครื่องมือการวิจัย 2 แบบ เพื่อรวบรวมประเด็นทางสภาพแวดล้อม และพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่ เพื่อทราบพฤติกรรม การเลือกที่นั่งของกลุ่มตัวอย่าง ในสภาพแวดล้อมที่ถูกปรับเปลี่ยนตามมาตรฐานการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค สรุปลข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย นำเสนอข้อมูลและอภิปรายผลด้วยรูปแบบการพรรณนา

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

เป็นกลุ่มเด็กและวัยรุ่น อายุระหว่าง 3-18 ปี เป็นกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น ซึ่งเป็นอาการในเด็กกลุ่มสมาธิสั้น และเด็กออทิสติก ที่เข้ามาใช้บริการในพื้นที่ภายในโรงพักคอยของสถาบันฯ จำนวนทั้งสิ้น 98 คน เป็นวิธีการสุ่มแบบบังใจ จากประชากร ที่เข้ามาใช้บริการในวันพุธ และวันพฤหัสบดี ระหว่างเวลา 8:00-12:00 น. เนื่องจากเป็นวันที่ให้บริการ แก่เด็กสมาธิสั้น และเด็กออทิสติก สังเกตการณ์ภายในเดือนกุมภาพันธ์ รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 8 วัน

3.3 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 1) เครื่องมือการสำรวจสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่โรงพักคอยของสถาบันสุขภาพจิตเด็ก และวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเก็บข้อมูลด้านรูปแบบสภาพแวดล้อมหลังการปรับเปลี่ยนตามเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข ด้วยการวัดผังพื้นที่ ถ่ายภาพ และนำข้อมูลที่ได้ มาสร้างผังเครื่องเรือนเพื่อใช้ประกอบการสังเกตพฤติกรรม 2) เครื่องมือการสังเกตพฤติกรรมการใช้งานของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทราบลำดับการใช้งาน และพฤติกรรมทางเลือกที่หนึ่งในพื้นที่โรงพักคอย เป็นการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมโดยผู้ช่วยวิจัยนั่งสังเกตการณ์และบันทึกข้อมูล บริเวณภายนอกพื้นที่โรงพักคอย ขณะที่กลุ่มตัวอย่างแสดงพฤติกรรมภายในโรงพักคอย โดยไม่มีกำบังกั้นกั้น และภาพเคลื่อนไหวเพื่อหลีกเลี่ยงการละเมิดสิทธิกลุ่มตัวอย่าง

4. ผลการศึกษาและวิจารณ์

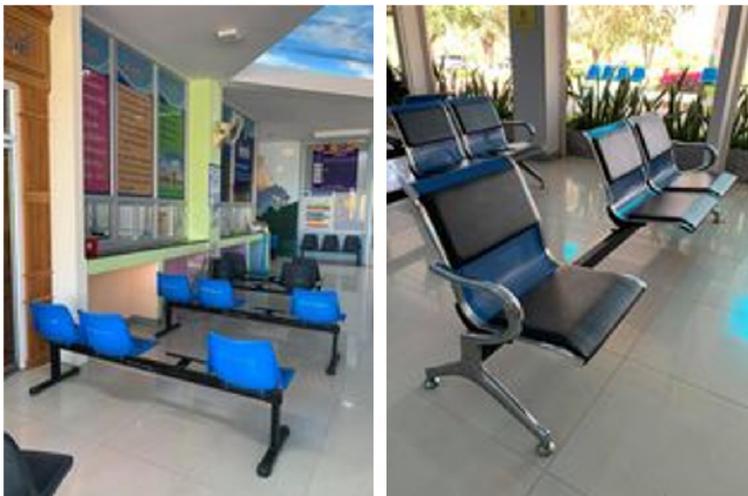
ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นด้านการสำรวจสภาพแวดล้อมเพื่อควบคุมโรคแพร่ระบาด และประเด็นด้านพฤติกรรมการใช้งานของกลุ่มคนที่มีความต้องการพิเศษ ภายในสภาพแวดล้อมที่ถูกปรับตามเกณฑ์มาตรการควบคุมการแพร่กระจายของโรค ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

4.1 การสำรวจสภาพแวดล้อมที่ถูกปรับตามเกณฑ์ในการควบคุมโรคแพร่ระบาด

จากจุดประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เป็นการสำรวจลักษณะสภาพแวดล้อมที่ถูกปรับให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรการควบคุมการแพร่กระจายของโรค ตามที่กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำแนวทางปฏิบัติด้านสาธารณสุขเพื่อการจัดการภาวะระบาดของโรคติดเชื้อ โควิด-19 ความในมาตรา 9 กำหนดให้สถานที่ราชการ อาคารสาธารณะ และสถานประกอบการ ควรมีการดูแลเพื่อป้องกันและลดการแพร่กระจายของเชื้อโรค โดยจากการสำรวจสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่โรงพักคอยภายในสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่สอดคล้องกับข้อกำหนดของกระทรวงสาธารณสุข ตามลักษณะดังต่อไปนี้

1. **จัดให้มีจุดคัดกรอง** ผู้รับบริการ ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อตรวจวัดอุณหภูมิผู้ที่เข้ามาในอาคาร ด้วยระบบกล้องจับความร้อน และแสดงผลด้วยจอโทรทัศน์ที่บริเวณด้านหน้าอาคาร ซึ่งกำหนดเป็นทางเข้า ทางเดียว ใช้ร่วมกันทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

2. **จัดให้มีมาตรการเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล** อย่างน้อย 1-2 เมตร โดยทางสถาบันได้มีการปรับลักษณะของเก้าอี้นั่งพักรอ ชนิดที่นั่งเดี่ยวแบบแถวหน้ากระดาน 4 ที่นั่ง ด้วยการถอดที่นั่ง 1 ที่ทำให้เกิดเป็นที่นั่งเดี่ยว ที่มีระยะห่างจากที่นั่งถัดไปประมาณ 1 เมตร และยังคงมีที่นั่งแบบนั่งคู่ซึ่งไม่มีระยะห่าง ในแถวเดียวกัน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการปรับเก้าอี้ที่นั่งเพื่อการเว้นระยะห่าง

ภาพที่ 5 จุดบริการเจลแอลกอฮอล์ภายในพื้นที่

สรุป จากการเก็บข้อมูลด้านการควบคุมโรคแพร่ระบาด สถาบันสุขภาพจิตเด็ก และวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มีการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมตามแนวทางปฏิบัติด้านสาธารณสุขเพื่อการจัดการภาวะระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส (COVID-19) ความหนาแน่น 9 อย่างครบถ้วนตามเกณฑ์มาตรฐาน เน้นการปรับปรุงภูมิทัศน์ที่มีอยู่เดิม เช่น เก้าอี้นั่งพักคอย มาดัดแปลงให้เหมาะสมตามเกณฑ์

4.2 พฤติกรรมการใช้งานของกลุ่มคนที่มีความต้องการพิเศษ ภายในสภาพแวดล้อมที่ถูกปรับตามเกณฑ์มาตรฐานการควบคุมการแพร่กระจายของโรค

ตามจุดประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เรื่องการศึกษาพฤติกรรมการใช้งานของกลุ่มคนที่มีความต้องการพิเศษ ภายในสภาพแวดล้อมที่ถูกปรับตามเกณฑ์มาตรฐานการควบคุมการแพร่กระจายของโรค ได้มุ่งเน้นศึกษาในประเด็น ด้านลำดับการใช้งาน ที่เกี่ยวข้องกับการคัดกรองตามมาตรฐานกระทรวงสาธารณสุข และรูปแบบการเลือกที่นั่งในพื้นที่โรงพักคอยของกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ที่สัมพันธ์กับการจัดการให้มีระยะห่างเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรค ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ด้านลำดับการเข้าใช้งาน

จากการสังเกตการณ์การเข้าใช้งานภายในพื้นที่โรงพักคอยของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 98 คน ระยะเวลา 08:00-12:00 น. พบลำดับการเข้าใช้งานทั่วไปมีจำนวน 8 ลำดับ ดังนี้

ลำดับที่ 1 เดินเข้าจุดคัดกรอง มีการล้างมือด้วยแอลกอฮอล์ด้วยตัวเอง ยืนยันบัตรนัดให้เจ้าหน้าที่ ลำดับที่ 2 หยุดยีนที่เครื่องวัดอุณหภูมิ แบบเซนเซอร์ แสดงข้อมูลผ่านจอโทรทัศน์ เพื่อผ่านเข้าพื้นที่ด้านในอาคาร ลำดับที่ 3 เดินเข้าพื้นที่นั่งพักคอย เลือกที่นั่ง รอเรียกชื่อเพื่อทำการคัดกรองเบื้องต้น ลำดับที่ 4 เจ้าหน้าที่เรียกผู้ปกครอง เพื่อซักถามประวัติพัฒนาการของเด็ก และเจ้าหน้าที่วัดความดัน ชั่ง น้ำหนัก วัดส่วนสูงของเด็ก ลำดับที่ 5 นั่งรอเรียกเข้ารับการรักษาด้านพัฒนาการกับแพทย์ภายในพื้นที่ตรวจ ลำดับที่ 6 เข้าพื้นที่ตรวจเพื่อพบแพทย์ ลำดับที่ 7 นั่งรอชำระเงินและรับยา หรือ ไปแผนกอื่นเพื่อทำการฝึกปฏิบัติพัฒนาการ ลำดับที่ 8 เดินทางกลับ

จากการรวบรวมข้อมูลการจัดลำดับการเข้าใช้งานแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่าง มีลำดับการเข้าใช้พื้นที่ สอดคล้องกับการคัดกรองตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข ที่จัดให้มีการล้างมือด้วยแอลกอฮอล์ และการตรวจวัดอุณหภูมิ ก่อนเข้าพื้นที่ และสามารถดำเนินกิจกรรมตามลำดับของการให้บริการได้เหมาะสมแม้ว่าจะได้มีการจัดการสภาพแวดล้อมใหม่ดังภาพที่ 6

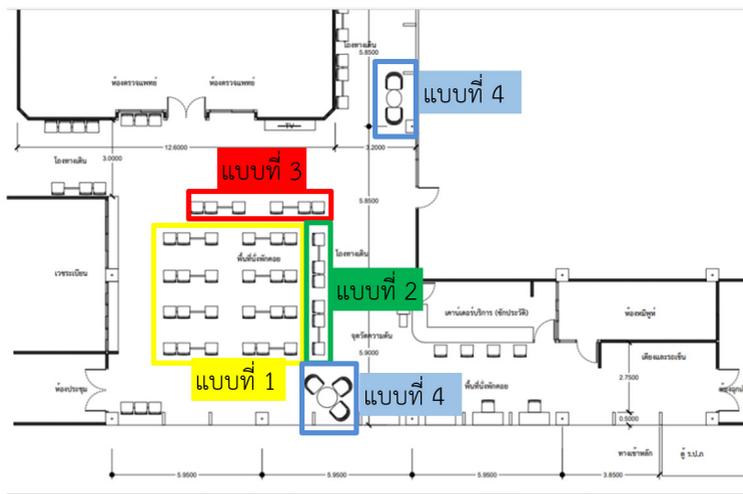

ภาพที่ 6 ลำดับการเข้าใช้งานในพื้นที่โครงการ

2. ด้านรูปแบบการเลือกที่นั่ง

ลักษณะและรูปแบบของที่นั่ง บริเวณโถงที่นั่งพักคอย มี 4 รูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ 1 เรียงแถวหน้ากระดาน มีแถวอื่นซ้อนแถวด้านหน้า มีแบบที่นั่งชิดไม่เว้นระยะห่าง และแบบนั่งเดี่ยวมีระยะห่าง 1 เมตร รูปแบบที่ 2 เรียงแถวหน้ากระดาน มีทางเดินอยู่ด้านหน้า มีแบบที่นั่งชิดไม่เว้นระยะห่าง และแบบนั่งเดี่ยวมีระยะห่าง 1 เมตร รูปแบบที่ 3 เรียงแถวหน้ากระดาน มีจอโทรทัศน์อยู่ด้านหน้า มีแบบที่นั่งชิดไม่เว้นระยะห่าง และแบบนั่งเดี่ยวมีระยะห่าง 1 เมตร รูปแบบที่ 4 จัดเป็นชุดโต๊ะเก้าอี้ริมทางเดิน แบบนั่งหันหน้าเข้าหากัน ระยะห่าง ประมาณ 1 เมตร ดังภาพที่ 7

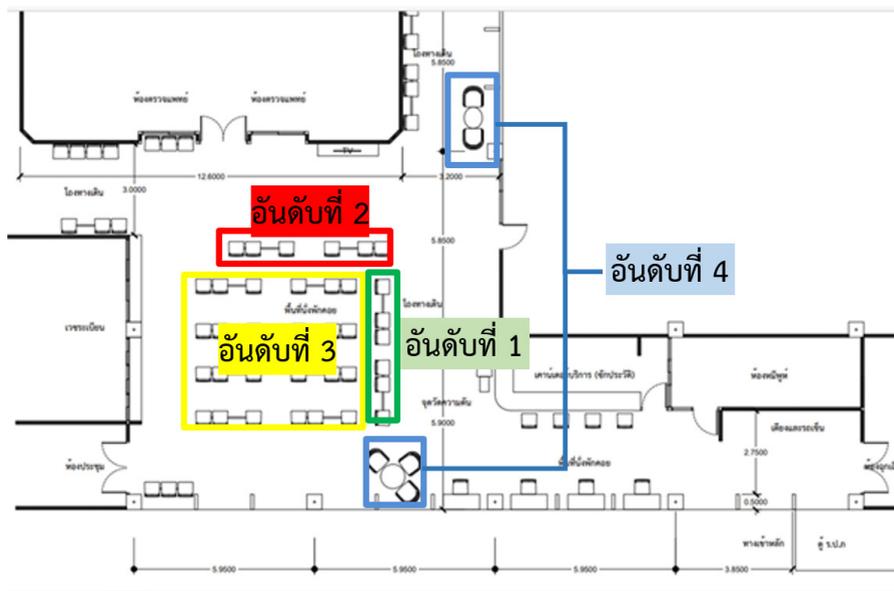

ภาพที่ 7 ผังการจัดที่นั่งภายในพื้นที่

พฤติกรรมการเลือกที่นั่งของกลุ่มตัวอย่างสามารถ สรุปได้ดังนี้ รูปแบบที่นั่งที่มีความถี่ในการเลือกที่นั่งของกลุ่มตัวอย่างสูงที่สุดคือ แบบที่ 2 จำนวนค่าเฉลี่ยความถี่ 39.5 ครั้ง แยกเป็นเลือกนั่งในตำแหน่งที่นั่งชิดกัน เฉลี่ย 32.5 ครั้ง มากกว่าแยกนั่งเดี่ยว ที่มีค่าเฉลี่ย 7 ครั้ง รองลงมาในลำดับที่ 2 คือ เลือกนั่งแบบที่ 3 จำนวนความถี่ เท่ากับ 29.5 ครั้ง เลือกนั่งในตำแหน่งที่นั่งชิดกันมากกว่าแยกนั่งเดี่ยว คือ นั่งชิดกัน 22.5 ครั้ง และนั่งแยกกัน 7 ครั้ง ตามลำดับ ในลำดับที่ 3 คือ เลือกที่นั่งในแบบที่ 1 จำนวนความถี่ รวม 18.75 ครั้ง เลือกนั่งในตำแหน่งที่นั่งชิดกัน 14.75 ครั้ง มากกว่าแยกนั่งเดี่ยว ที่มีความถี่ในการนั่งเฉลี่ย 4 ครั้ง และลำดับที่ 4 เป็นลำดับสุดท้ายที่กลุ่มตัวอย่าง เลือกนั่ง คือ แบบที่ 4 จำนวนความถี่ ในการเลือกที่นั่งเฉลี่ย เท่ากับ 17.5 ครั้ง ตามตารางที่ 1 และภาพที่ 8

ตารางที่ 1 สรุปข้อมูลพฤติกรรมการเลือกที่นั่ง

รูปแบบ	ระยะการนั่ง	ความถี่	จำนวนชุดที่นั่ง	ค่าเฉลี่ยความถี่	ลำดับ
1	นั่งคู่ ไม่มีระยะห่าง	118	8	14.75	3
	นั่งเดี่ยว มีระยะห่าง	32	8	4	
	รวม	150		18.75	
2	นั่งคู่ ไม่มีระยะห่าง	65	2	32.5	1
	นั่งเดี่ยว มีระยะห่าง	14	2	7	
	รวม	79		39.5	
3	นั่งคู่ ไม่มีระยะห่าง	45	2	22.5	2
	นั่งเดี่ยว มีระยะห่าง	14	2	7	
	รวม	59		29.5	
4	ชุดโต๊ะเก้าอี้ ริมทางเดิน นั่งหันหน้าเข้าหากัน	35	2	17.5	4

ภาพที่ 8 อันดับในการเลือกที่นั่งของกลุ่มตัวอย่าง

4.3 การอภิปรายผล

พื้นที่ภายในโรงพักคอย ได้มีการปรับสภาพแวดล้อมให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรการควบคุมการแพร่กระจายของโรค ตามที่กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำแนวทางปฏิบัติด้านสาธารณสุขเพื่อการจัดการภาวะระบาดของโรคติดเชื้อ โควิด-19 (COVID-19) ความในมาตรา 9 กำหนดให้สถานที่ราชการ อาคารสาธารณะและสถานประกอบการ ดังนี้คือ จัดให้มีจุดคัดกรองผู้รับบริการ ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อตรวจวัดอุณหภูมิผู้ที่เข้ามาในอาคาร ทางสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ใช้ระบบกล้องจับความร้อน และแสดงผลด้วยจอโทรทัศน์ที่บริเวณด้านหน้าอาคาร ซึ่งกำหนดเป็นทางเข้า ทางเดียว ใช้ร่วมกันทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ทำให้ทุกคนที่เข้ามาในสถาบันฯ ต้องผ่านการคัดกรองนี้ก่อน และด้วยระบบกล้องจับความร้อน ทำให้เกิดระยะห่างในการใช้งานระหว่างบุคคลที่เหมาะสม ลดการสัมผัสอุปกรณ์ และเหมาะสมกับทุกระดับความสูงของผู้ใช้งานที่เป็นทั้งเด็ก และผู้ใหญ่ ได้เป็นอย่างดี รวมถึงจัดให้มีจุดบริการเจลแอลกอฮอล์สำหรับทำความสะอาดมือไว้ในบริเวณพื้นที่ส่วนกลาง โดยทางสถาบันฯ ได้มีการจัดจุดบริการเจลแอลกอฮอล์บริเวณทางเข้า และทุกพื้นที่ให้บริการ เมื่อมีการประสานติดต่อในพื้นที่ต่าง ๆ เป็นระยะ

ในด้านข้อกำหนดที่มีระบบการระบายอากาศภายในอาคารที่เหมาะสม สืบเนื่องจากสภาพแวดล้อมภายในโรงพักคอย เป็นพื้นที่ผนังเปิดโล่ง 1 ด้านตลอดแนว บริเวณด้านหน้าอาคาร และมีช่องทางเดินเปิดโล่งทุกด้าน ประกอบกับมีพัดลม ช่วยให้เกิดการเคลื่อนตัวของอากาศทำให้เกิดการถ่ายเทอากาศทั่วทั้งบริเวณ ทำให้สามารถลดความเสี่ยงในการแพร่กระจายของโรคจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่งได้

ข้อกำหนดด้านจัดให้มีมาตรการเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล อย่างน้อย 1-2 เมตร ทางสถาบันฯ มีการปรับปรุงแบบการจัดวาง และลักษณะของเก้าอี้ เกิดเป็นพื้นที่นั่ง 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) แบบเรียงแถวหน้ากระดาน มีแถวอื่นซ้อนแถวด้านหน้า 2) แบบเรียงแถวหน้ากระดาน มีทางเดินอยู่ด้านหน้า 3) แบบเรียงแถวหน้ากระดาน มีจอโทรทัศน์อยู่ด้านหน้า ทั้งสามแบบมีลักษณะเก้าอี้ที่นั่งชิดกันโดยไม่เว้นระยะห่าง และที่นั่งเดียวมีระยะห่างจากที่นั่งอื่น 1 เมตร เนื่องจากการปรับจากเก้าอี้แถวหน้ากระดานแบบ 4 ที่นั่งของเดิม ให้เหลือ 3 ที่นั่ง โดยการถอดที่นั่งออก 1 ที่นั่ง และแบบสุดท้ายเป็นชุดโต๊ะกลมริมทางเดิน แบบนั่งหันหน้าเข้าหากัน ระยะห่าง ประมาณ 1 เมตร

โดยสรุปสภาพแวดล้อมมีการจัดวางที่นั่งโดยรวมเป็นแบบกระจายในสภาพแวดล้อมของโรงพักคอย ไม่ให้เกิดการกระจุกตัวกันของที่นั่ง ลดความแออัดในพื้นที่ขณะมีการนั่งพักคอยรอรับการรักษา ลักษณะที่นั่งพักคอยมีทั้งแบบไม่เว้นระยะห่าง และแบบเว้นระยะห่าง 1 เมตร ส่งผลต่อพฤติกรรมทางเลือกที่นั่งของกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการพิเศษ คือ กลุ่มตัวอย่างเลือกที่นั่งแบบเรียงแถวหน้ากระดาน มีทางเดินอยู่ด้านหน้าสูงที่สุด โดยในพื้นที่ตำแหน่งนี้ ด้านตรงข้ามทางเดินเป็นพื้นส่วนให้บริการ ชักประวัติและคัดกรองสุขภาพเบื้องต้นโดยเจ้าหน้าที่ ในรูปแบบพฤติกรรมทางเลือกที่นั่งลักษณะนี้ สอดคล้องกับบทความที่กล่าวถึง หลักการดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษในแง่ของการจัดให้เด็กได้เห็นความชัดเจนของกิจกรรมที่เกิดขึ้น ความหมายที่เด็กเข้าใจได้ เด็กสามารถรับรู้ กิจกรรมที่ต้องทำตามลำดับแต่ละกิจกรรมอย่างชัดเจน ช่วยให้เด็กสามารถเปลี่ยนกิจกรรมได้อย่างราบรื่น ลดความวิตกกังวลของเด็กเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรม (ทวิศักดิ์ สิริรัตน์เรขา, 2565) นั่นหมายถึง ในตำแหน่งนี้เด็กสามารถเห็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินต่อไป ตามลำดับของทางให้บริการของทางสถาบันได้อย่างชัดเจน

ลักษณะการเลือกที่นั่ง กลุ่มตัวอย่างมีความถนัดในการเลือกนั่งเก้าอี้ที่เป็นคูชิดติดกัน มากกว่าที่นั่งแบบเว้นระยะห่าง เนื่องจากลักษณะของเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น ต้องการการดูแลใกล้ชิดเพื่อผู้ปกครองสามารถควบคุมพฤติกรรมการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมที่อาจจะเกิดขึ้นได้ เนื่องจากการขาดการควบคุมการเคลื่อนไหว ทำให้มีลักษณะอาการชุกชอน วอกแวกง่าย ไม่เคยอยู่นิ่ง และสอดคล้องกับบทความที่กล่าวถึงการดูแลเด็กสมาธิสั้นในชั้นเรียนว่า ควรจัดที่นั่งให้เด็กนั่งหน้าชั้นเรียนหรือใกล้ครู เพื่อจะได้คอยกำกับให้เด็กมีความตั้งใจในการทำงานที่ดีขึ้น (กุลนิดา เต็มชวาลา, พญ. ม.ป.ป.)

5. สรุป

การจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคในพื้นที่ ที่มีกลุ่มคนที่มีความต้องการพิเศษเข้าใช้งาน สามารถปรับตามเกณฑ์มาตรฐานตามข้อบังคับจากส่วนกลางเป็นพื้นฐาน และควรปรับให้ผสมผสาน สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้งานได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น ในกรณีที่มีกลุ่มคนที่มีความจำเป็นต้องนั่งติดกันเป็นจำนวนมาก การเตรียมพื้นที่ สำหรับกลุ่มผู้ปกครอง และเด็กที่มาเป็นคู่หรือภายในครอบครัวเดียวกัน ให้อยู่ในบริเวณเดียวกัน และเพิ่มระยะห่างระหว่างครอบครัว เป็นสัดส่วนแยกจากครอบครัวอื่น ๆ มากยิ่งขึ้น ช่วยตอบโจทย์ด้านการดูแลเด็กของผู้ปกครองได้อย่างทั่วถึง และลดความใกล้ชิดระหว่างครอบครัวลง

6. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาประเด็นด้านการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมเพื่อการควบคุมการแพร่ระบาดในอนาคต อาจมีการสำรวจความพึงพอใจ และความเชื่อมั่นในความปลอดภัย จากผู้ใช้งานในพื้นที่สาธารณะ เพื่อเป็นการตรวจสอบประสิทธิภาพในการรับรู้ของผู้ใช้งานได้อีกทางหนึ่ง เนื่องจาก เกณฑ์มาตรฐานโดยทั่วไปอาจไม่สอดคล้องกับความพึงพอใจของกลุ่มคนที่มีความต้องการการใช้งานที่แตกต่างออกไป

7. กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและภูมิสถาปัตย์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปีงบประมาณ 2564

7. เอกสารอ้างอิง

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข. (2563). แนวทางปฏิบัติด้านสาธารณสุขเพื่อการจัดการภาวะระบาดของโรคโควิด-19 ในข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 1). วันที่ผลิต: 3 เมษายน 2563. กรุงเทพฯ:

Luke T, Curtis., and Kalpana Patel. (2008). Nutritional and Environmental Approaches to Preventing and Treating Autism and Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD): A Review. *The Journal of Alternative and Complementary Medicine*, 83

ออนไลน์

กุลนิดา เต็มขวลา, พญ. (ม.ป.ป). 12 คำแนะนำสำหรับครูผู้สอน ในการดูแลเด็กสมาธิสั้น. [ออนไลน์]. ได้จาก:URL: <https://www.nakornthon.com/article/detail> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2564].

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2560). กิจกรรรมบำบัด ในออทิสติก. [ออนไลน์]. ได้จาก:URL: www.happyhomeclinic.com/au22-autism-care-ot.html [สืบค้นเมื่อ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2564].

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2565). เรียนรู้และเข้าใจ เด็กออทิสติก. [ออนไลน์]. ได้จาก:URL: <https://www.happyhomeclinic.com/au06-understand.htm> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 31 มกราคม 2565].

ประชาชาติธุรกิจ. (2563). ภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ” ที่ WHO เพิ่งประกาศ คืออะไร สำคัญอย่างไร. [ออนไลน์]. ได้จาก:URL: www.prachachat.net/d-life/news-416434 [สืบค้นเมื่อ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2564].

Childcare. (2019). *Adapting the Child Care Environment for Children with Special Needs*. [Online]. Retrieved from www.childcare.extension.org/adapting-the-child-care-environment-for-children-with-special-needs/ [accessed 2 February 2021].